

بررسی وضعیت و علل عدم اشتغال فارغ التحصیلان زن رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی واحد علوم و تحقیقات

ندا یوسف زادگان

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

هدف این تحقیق، بررسی وضعیت و علل عدم اشتغال فارغ التحصیلان زن رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی در بازار کار کشاورزی می‌باشد. این تحقیق از نوع کاربردی است و به روش علی-قیاسی انجام شده است. روش اجرای تحقیق به صورت میدانی و با استفاده از پرسش‌نامه صورت گرفته است. به منظور تعیین روایی ابزار سنجش، از نقطه نظرات و پیشنهادهای اساتید گروه ترویج و آموزش کشاورزی استفاده گردید و برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که $\alpha = 0/9$ گردید. جامعه آماری تحقیق شامل ۱۳۰ نفر فارغ التحصیل زن در سال‌های ۸۵ و ۱۳۸۴ بود که سرشماری شدند. از ۱۳۰ پرسش‌نامه ارسالی، ۱۰۲ پرسش‌نامه دریافت شد که شامل ۵۳ نفر از فارغ التحصیلان زن غیر شاغل و ۴۹ نفر از فارغ التحصیلان زن شاغل می‌باشد.

نتایج حاصل از آزمون آماری من وایت نی نشان داد که بین فارغ التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل از نظر میزان علاقه به حرفه کشاورزی، توانایی سرمایه‌گذاری اولیه در بخش کشاورزی، میزان موافقت خانواده با کار کردن فرزندان دختر در مزرعه و صحرا و تحمل سختی کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود داشت. ولی بین دو گروه از نظر سطح تحصیلات، میزان اعتماد به نفس در حرفه کشاورزی، میزان برخورداری از راهنمایی شغلی در دوران تحصیل، کیفیت واحدهای کارآموزی در دوران تحصیل اختلاف معنی‌داری وجود نداشت. نتایج حاصل از آزمون t نشان داد که بین معدل دوران تحصیل دانش‌آموختگان زن شاغل و غیر شاغل در بازار کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود داشت. بررسی نتایج آزمون کای اسکوئر نیز نشان داد که بین تعداد دانش‌آموختگان زن شاغل و نیز غیر شاغل در بخش دولتی و همچنین بخش خصوصی بازار کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود نداشت. ولی تاهل در اشتغال آنان در بازار کار کشاورزی موثر بود.

واژگان کلیدی: وضعیت اشتغال، عدم اشتغال، دانش‌آموختگان زن کشاورزی، بازار کار کشاورزی

مقدمه

هزینه سرانه یک دانشجوی کشاورزی در دانشگاه‌های دولتی، $1/8$ برابر یک دانشجوی پزشکی، $5/2$ برابر یک دانشجوی فنی و مهندسی و $7/2$ برابر یک دانشجوی رشته بازرگانی و علوم اجتماعی است و به رغم این که سرمایه‌گذاری برای ایجاد شغل در بخش کشاورزی ۵ برابر کم‌تر از بخش صنعت و ۱۰ برابر کم‌تر از بخش خدمات است، ولی به نظر می‌رسد، دانش‌آموختگان کشاورزی از نظر کارایی، بیشتر از دیگر رشته‌ها و بخش‌ها با مشکل روبرو باشند (زارعی و همکاران، ۱۳۸۴).

این در حالی است که فعلا بخش کشاورزی تولیدکننده یک چهارم تولید ناخالص داخلی، یک چهارم اشتغال، ۸۰ درصد نیازهای غذایی کشور، یک سوم صادرات غیر نفتی و بیش از ۹۰ درصد مواد خام مورد نیاز صنایع داخلی کشور بوده و از مزیت نسبی قابل توجهی نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی برخوردار است (منفرد و زمانی، ۱۳۸۵). از سوی دیگر، بخش کشاورزی بزرگ‌ترین بخش از نیروی کار در کشورهای در حال توسعه را تشکیل داده است. اگرچه اهمیت بخش صنعت و خدمات افزایش یافته است اما کشاورزی همچنان بخش غالب و اصلی است (آگستام و هالبرگ، ۲۰۰۴). اگر پذیرفته شود که در سطح ملی، بخش کشاورزی به عنوان زیر ساخت توسعه پایدار باید بتواند نقش موثر و کارآمد خود را ایفاء نماید، در این صورت این نقش بدون نیروی انسانی کارآمد و توانا امکان‌پذیر نخواهد بود (طالبی، ۱۳۸۵). تربیت و الحاق نیروهای جوان و کارآموخته به بخش کشاورزی می‌تواند موجب فراهم آمدن زمینه‌های مساعد برای رشد قابل انتظار کشاورزی کشور باشد. بدین لحاظ جایگاه و نقش آموزش برای تواناسازی نیروی انسانی بسیار با اهمیت و بنیادی تلقی می‌گردد (منفرد و زمانی و درمسرا، ۱۳۸۵). بر این اساس جای خوشحالی است که در حال حاضر با خیل عظیمی از نیروهای آموزش دیده در رشته کشاورزی مواجه می‌باشیم، اما در سال‌های اخیر به دلیل کثرت تعداد فارغ‌التحصیلان به ویژه زنان (۷۰ درصد) در رشته‌های کشاورزی معضل بیکاری فارغ‌التحصیلان کشاورزی که البته بیشتر چهره زنانه هم به خود گرفته است به طور جدی مطرح است. به‌ویژه این که اشتغال دختران در بخش کشاورزی با محدودیت‌ها و محذوریت‌های فرهنگی و اجتماعی نیز مواجه می‌باشد (زمانی پور، ۱۳۸۵). البته جای ذکر است که تعداد قابل توجهی از فارغ‌التحصیلان دختر کشاورزی هم به علت ناتوانی‌ها و ضعف قابلیت‌های علمی و عملی و تجربی و فیزیولوژیکی واجد شرایط کارکردن در بخش کشاورزی نیستند و در پدید آوردن معضل بیکاری خود سهم بسزایی دارند (همان).

زمانی و فروزانی (۱۳۸۵)، عمده‌ترین دلیل عدم اشتغال زنان دانش‌آموخته کشاورزی را، ضعف مهارت‌های عملی و تجربه کم آنان در فعالیت‌های مرتبط با بخش کشاورزی دانسته و اظهار می‌دارند که درصد بیکاری در دختران فارغ‌التحصیل کشاورزی بیش از پسران است.

نگاه به نسبت جنسی دانشجویان رشته‌های مختلف کشاورزی نشان می‌دهد که طی سال‌های اخیر به دلایل مختلف نسبت دانشجویان دختر به پسر به گونه‌ای تغییر کرده است که تعداد دختران به بیش از دو سوم دانشجویان پسر رسیده است به همین دلیل نرخ مشارکت اقتصادی زنان در این بخش بسیار پایین است (ماهر و یآوری، ۱۳۸۱). زیرا ذهنیت‌های فرهنگی موجود طرز تلقی زن از خود و جامعه از زن، اغلب مانع ورود زنان در همه فعالیت‌های اقتصادی و تصمیم‌گیری شده است و اقتصاد کشور با ساختار فعلی نیز قادر به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای زنان در همه عرصه‌های فعالیت نیست (نوروزی و علمی، ۱۳۸۲). از سوی دیگر، طبیعت دشوار فعالیت‌های کشاورزی نیز معضلات بسیاری را در اشتغال آن‌ها ایجاد می‌نماید (زمانی پور، ۱۳۸۵). زیرا زنان به لحاظ روحی و جسمی توانایی انجام کارهای سخت از جمله کشاورزی و فنی را ندارند (بی‌نام، ۱۳۸۴) و از این رو تمایل کم‌تری به اشتغال در بخش غیردولتی و تولیدی کشاورزی دارند (ماهر و یآوری، ۱۳۸۱).

زمانی (۱۳۸۴) در تحقیقی وضعیت اشتغال و نیازهای آموزشی دانش‌آموختگان دختر رشته‌های کشاورزی را مورد مطالعه قرار داد. او در تحقیق خود به این نتیجه رسید که علاوه بر تجربه کم فارغ‌التحصیلان دختر رشته‌های کشاورزی در فعالیتهای مرتبط با کشاورزی، عدم نیاز به نیروی جدید و نداشتن مجوز استخدام برای اخذ نیروی اضافی از سوی دستگاه‌ها و ادارات دولتی، عدم تناسب رشته‌های تحصیلی دانش‌آموختگان دختر کشاورزی با مشاغل مورد نظر ادارات، عدم احتیاج به نیروی زن و ترجیح دادن نیروی مرد، نداشتن رابط (پارتی) در ادارات ذیربط، الزامی بودن مجوز قبولی در آزمون استخدامی ادواری، عدم توفیق در آزمون استخدامی ادارات و مراکز خصوصی، فارغ‌التحصیل دانشگاه آزاد بودن، عدم حمایت‌های مالی دانش‌آموختگان دختر کشاورزی در اقدام به خود اشتغالی، نداشتن ضامن معتبر، عدم همکاری ادارات ذیربط، نداشتن زمین، نداشتن مجوز برای شروع فعالیت، بهره بالای وام‌های دریافتی، شرایط نامناسب وام‌های دریافتی برای خود اشتغالی از دیگر دلایل عمده وجود بیکاری در میان فارغ‌التحصیلان دختر کشاورزی در دستیابی به مشاغل دولتی، خصوصی و خود اشتغالی است.

توماس و سفلت (۱۹۸۹)، در تحقیقی به مقایسه تجارب قبلی استخدام دانشجویان رشته کشاورزی دانشگاه تگزاس بر اساس جنسیت پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که زنان و مردان آموزش دیده مشاغل و مزایای استخدامی مختلفی را تجربه کرده‌اند. اگرچه بیش از ۹۰ درصد از هر دو گروه مطالعاتی با مدارکی از دانشکده‌های کشاورزی فارغ‌التحصیل شده‌اند، اما زنان بیشتر از مردان جداسازی شغلی را تجربه نموده‌اند. اولین شغل تمام وقت آن‌ها پس از پایان دانشگاه عمدتاً متمرکز بر مشاغل زنانه مرسوم و سنتی مانند فروش و مشاغل دفتری و فنی بوده است که به صورت کلی درآمد و مزایای استخدامی کم‌تری را در مقایسه با مشاغل مخصوص مردان به همراه داشته است، در حالی که مردان در اغلب موارد در مشاغل حرفه‌ای و مدیریتی استخدام شده‌اند. پس به نظر می‌رسد که مهارت‌های آموزشی خاص زنان عمدتاً باعث شده که آن‌ها در مشاغل دفتری و ثانویه استخدام شوند به ویژه مشاغلی که در بخش‌های اقتصادی غیرمرکزی قرار دارند (مانند صنعت کشاورزی) و دارای دسترسی به بازارهای کار محدود داخلی هستند که موجب محدود شدن درآمدهای شغلی می‌شوند. البته این تحقیق نشان داد که برخی از زنانی که دارای مدرک کشاورزی هستند در مشاغل اصلی استخدام شده‌اند (همان).

تامپسون و همکارانش (۱۹۸۱)، تجارب بازار کار در بین فارغ‌التحصیلان مونث برنامه‌های آموزش کشاورزی را، در ۳ دانشکده و ۶ دانشگاه عالی در کالیفرنیا در بین سال‌های ۱۹۷۷ و ۱۹۷۹ مورد بررسی قرار دادند. خلاصه یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد نرخ بیکاری زنان بسیار بالا بوده است (۱۱/۶ درصد). ۸/۴ درصد از زنان نیز به دنبال کار نبوده‌اند. در حالی که نرخ بیکاری مردان ۸/۴ درصد بوده است. به طور کلی نرخ بیکاری زنان در زمینه کشاورزی بیشتر از نرخ کلی بیکاری زنان بوده است. از نظر حقوق دریافتی، مردان فارغ‌التحصیل از دانشکده‌های عالی ۲ ساله بیشترین درآمد را کسب کرده‌اند و آن‌هایی که فارغ‌التحصیل دانشگاه کالیفرنیا بوده‌اند پایین‌ترین حقوق را دریافت کرده‌اند که این امر نشان می‌دهد که تجارب عملی مهم‌ترین عامل در ارتباط با سطح حقوق اولیه است. از طرف دیگر، زنان فارغ‌التحصیل دانشگاه‌ها بالاترین حقوق را داشته‌اند و آن دسته از زنانی که فارغ‌التحصیل دانشکده‌های عالی بوده‌اند کم‌ترین حقوق را کسب کرده‌اند، این امر احتمالاً ناشی کمبود فرضی یا واقعی تجارب عملی در بین زنان می‌باشد. اولین حقوق زنان تنها معادل سه چهارم اولین حقوق مردان بوده است. حقوق و درآمد متوسط زنان در این تحقیق معادل ۸/۸۲۹ دلار به عنوان اولین حقوق بوده است، در حالی که حقوق اولیه مردان به طور متوسط ۱۱/۶۲۴ دلار بوده است. از سوی دیگر تنها حدود نیمی از زنان درست به اندازه مردان در این نمونه مطالعاتی در پست‌های مدیریتی یا

جدول ۱ - توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس ویژگی‌های شخصی

افراد غیر شاغل		افراد شاغل		میانگین	درصد	گروه سنی
میانگین	درصد	فراوانی	میانگین			
۲۶			۲۷			
	۱۸/۹	۱۰		۱۲/۲	۶	۲۴ و کمتر
	۱۸/۹	۱۰		۳۲/۷	۱۶	۲۵-۲۶
	۵۸/۵	۳۱		۲۹/۵	۱۳	۲۷-۲۸
	۳۸/۲	۲		۲۲/۴	۱۱	۲۹-۳۰
	-	-		۶/۱	۳	بیشتر از ۳۰
	۱۰۰	۵۳		۱۰۰	۴۹	جمع
۱۶/۸۰			۱۷/۴۵			معدل
	۷/۵	۴		۸/۳	۴	۱۵ و کمتر
	۱۷	۹		۱۰/۴	۵	۱۵/۱-۱۶
	۳۰/۲	۱۶		۱۰/۴	۵	۱۶/۱-۱۷
	۳۲/۱	۱۷		۳۷/۵	۱۸	۱۷/۱-۱۸
	۱۳/۲	۷		۲۷/۱	۱۳	۱۹/۱-۱۹
	-	-		۶/۳	۳	بیشتر از ۱/۱۹
	-	-		۲	۱	بدون پاسخ
	۱۰۰	۵۳		۱۰۰	۴۹	جمع
						سطح تحصیلات
	۱۵/۱	۸		۱۴/۳	۷	کارشناسی
	۸۴/۹	۴۵		۷۹/۶	۳۹	کارشناسی ارشد
	-	-		۶/۱	۳	دکتر
	۱۰۰	۵۳		۱۰۰	۴۹	جمع

نظارتی مشغول به کار بوده‌اند. بسیاری از فارغ‌التحصیلان زن در پست‌های پایین و به صورت ساعتی استخدام شده‌اند. بیش از یک چهارم زنان (۲۶/۹ درصد) در این تحقیق در مشاغل دولتی مشغول بوده‌اند. که این رقم دو برابر رقم اشتغال مردان در مشاغل دولتی می‌باشد (۱۳/۱ درصد). اکثریت زنان و مردان فارغ‌التحصیل در بخش خصوصی شاغل بوده‌اند (همان).

این تحقیق با هدف، بررسی وضعیت و علل عدم اشتغال فارغ‌التحصیلان زن رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی در بازار کار کشاورزی به

- وضعیت اشتغال زنان فارغ‌التحصیلان کشاورزی

- علل گرایش زنان به آموزش عالی کشاورزی

- مقایسه ویژگی‌های شخصی فارغ‌التحصیلان زن شاغل و غیرشاغل رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی

- و بالاخره بررسی و مقایسه دیدگاه فارغ‌التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل در خصوص عوامل موثر در عدم اشتغال زنان فارغ‌التحصیل کشاورزی در بازار کار کشاورزی پرداخته است.

جدول ۲ - توزیع فراوانی نظرات افراد مورد مطالعه

افراد غیر شاغل		افراد شاغل		میزان برخورداری از راهنمایی شغلی
میانگین	درصد	میانگین	درصد	
۲/۲۲		۲/۳۲		
	۱۳/۵	۷	۱۰/۶	هیچ
	۱۹/۲	۱۰	۲۱/۳	خیلی کم
	۳۶/۵	۱۹	۲۹/۸	کم
	۲۵	۱۳	۳۴	تاحدودی
	۳/۸	۲	۴/۳	زیاد
	۱/۹	۱	-	خیلی زیاد
	-	۱	-	بدون پاسخ
	۱۰۰	۵۳	۱۰۰	جمع
۱/۸۲		۲/۸۵		توانایی سرمایه‌گذاری اولیه
	۲۳/۵	۱۲	-	هیچ
	۳۳/۳	۱۷	۸/۵	خیلی کم
	۲۸/۳	۱۵	۲۵/۵	کم
	۹/۸	۵	۴۲/۴	متوسط
	۲	۱	۱۹/۱	زیاد
	۲	۱	۳/۴	خیلی زیاد
	-	۲	-	بدون پاسخ
	۱۰۰	۵۳	۱۰۰	جمع
۲/۳۸		۳/۴۰		موافقت خانواده با کار در مزرعه
	۱۵/۴	۸	-	هیچ
	۲۱/۲	۱۱	-	خیلی کم
	۲۵	۱۳	۴/۱	کم
	۲۵	۱۳	۵۷/۱	متوسط
	۱۱/۵	۶	۳۲/۷	زیاد
	۱/۹	۱	۶/۱	خیلی زیاد
	-	۱	-	بدون پاسخ
	۱۰۰	۵۳	۱۰۰	جمع
۲/۹۰		۳/۳۲		تحمل سختی کار کشاورزی
	۷/۷	۴	۲	خیلی کم
	۱۷/۳	۹	۴/۱	کم
	۵۳/۸	۲۸	۵۷/۱	متوسط
	۱۹/۲	۱۰	۳۲/۷	زیاد
	۱/۹	۱	۴/۱	خیلی زیاد
	-	۱	-	بدون پاسخ
	۱۰۰	۵۳	۱۰۰	جمع

جدول ۳ - اولویت‌بندی دیدگاه‌ها و نظرات زنان شاغل و غیر شاغل در خصوص عوامل موثر در عدم اشتغال فارغ التحصیل در بازار کار کشاورزی

اولویت	انحراف ضریب تغییرات	میانگین	عوامل موثر در عدم اشتغال (دیدگاه غیر شاغلان)	اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل موثر در عدم اشتغال (دیدگاه شاغلان)
۱	۲۲/۲۲	۰/۸۰	۳/۶۰	۱	۲۰/۶۷	۰/۸۰	۳/۸۷	عدم پذیرش کارشناس زن در بخش خصوصی
۲	۲۲/۹۴	۰/۹۲	۴/۰۱	۲	۲۰/۹۸	۰/۸۷	۳/۶۷	سود آوری محدود سرمایه در بخش کشاورزی
۳	۲۳/۱۶	۰/۸۸	۳/۸۰	۳	۲۳/۳۸	۰/۹۴	۴/۰۲	فقدان زمین کشاورزی و سایر عوامل تولیدی
۴	۲۴/۴۳	۰/۹۸	۴/۰۱	۴	۲۳/۴۲	۰/۸۵	۳/۶۳	نامشخص بودن سیاست‌های بلند مدت در بخش کشاورزی
۵	۲۵/۰۰	۰/۹۰	۳/۶۰	۵	۲۳/۸۰	۰/۸۴	۳/۵۳	کافی نبودن حقوق پیشنهادی برای شغل‌های کشاورزی
۶	۲۵/۵۴	۰/۹۴	۳/۶۸	۶	۲۴/۶۳	۱/۰۰	۴/۰۶	عدم سرمایه‌گذاری اولیه توسط فارغ التحصیلان
۷	۲۵/۶۵	۱/۸۰	۴/۲۱	۷	۲۴/۷۹	۰/۹۰	۳/۶۳	عدم موافقت از لحاظ خانوادگی
۸	۲۵/۷۸	۰/۹۰	۳/۴۹	۸	۲۵/۱۶	۰/۸۰	۳/۱۸	عدم امنیت شغلی دختران
...
۲۷	۳۴/۰۱	۱/۱۸	۳/۴۷	۲۷	۳۲/۵۳	۱/۰۸	۳/۳۲	نداشتن رابطه (پارتی)
۲۸	۳۴/۴۱	۱/۰۶	۳/۰۸	۲۸	۳۳/۵۴	۱/۰۴	۳/۱۰	عدم توفیق در آزمون‌های استخدامی ادارات دولتی

جدول ۴ - خلاصه نتایج آزمون من وایت نی در خصوص مقایسه نظرات فارغ التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل در خصوص عوامل موثر در عدم اشتغال زنان فارغ التحصیل در بازار کار کشاورزی

اختلاف	p	Z	U	عوامل موثر در عدم اشتغال
دارد	۰/۰۰۰	-۳/۸۳	۶۹۸***	نداشتن رابطه (پارتی)
دارد	۰/۰۰۰	-۴/۱۲	۶۸۶***	عدم هماهنگی دانشگاه‌ها با نیازهای بازار کار
دارد	۰/۰۰۶	-۲/۷۲	۸۸۹***	محدود بودن استخدام در ادارات دولتی
دارد	۰/۰۱۳	-۲/۴۸	۹۲۸*	عدم تناسب رشته تحصیلی با مشاغل مورد نظر ادارات دولتی
دارد	۰/۰۰۱	-۳/۲۱	۸۲۸***	فقدان زمین کشاورزی و سایر عوامل تولیدی
دارد	۰/۰۰۵	-۲/۸۰	۸۶۶***	عدم امنیت شغلی دختران
دارد	۰/۰۲۰	-۲/۳۲	۲۷*	عدم وجود قوانینی برای الزام واحدهای تولیدی به استفاده از کارشناس

p=۰/۰۱***

p=۰/۰۵*

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی است، که به روش علی - قیاسی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۱۳۰ نفر از فارغ التحصیلان زن رشته کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران طی دو سال ۸۵ و ۱۳۸۴ بود که به دلیل ضرورت علمی سرشماری شدند. متأسفانه تعدادی از پرسش‌نامه‌ها به دلیل اشتباه در آدرس بازگشت داده شد. تعدادی از پرسش‌نامه نیز با وجود ۲ بار ارسال پستی و تماس‌های تلفنی دریافت نشد. نهایتاً ۱۰۲ پرسش‌نامه کامل شده واصل و مورد واکاوی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در تحقیق حاضر برای جمع‌آوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای-اسنادی و میدانی استفاده شد. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای حاوی ۳۶ سوال باز و بسته بود. به منظور تعیین روایی وسیله تحقیق، از پیشنهاد‌های اصلاحی استادان گروه ترویج و آموزش کشاورزی استفاده گردید. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه، به وسیله یک آزمون مقدماتی، ۲۵ پرسش‌نامه توسط فارغ التحصیلان زن رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی که در سرشماری منظور نشدند تکمیل گردید و ضریب آلفای کرونباخ $\alpha=۰/۰۹۰$ محاسبه شد.

متغیرهای مستقل این تحقیق شامل: سطح تحصیلات، معدل دوران تحصیل، میزان علاقه به حرفه کشاورزی، میزان اعتماد به نفس در حرفه کشاورزی، میزان برخورداری از راهنمایی شغلی در دوران تحصیل، توانایی سرمایه‌گذاری اولیه در بخش کشاورزی برای ایجاد اشتغال، کیفیت واحدهای کارآموزی در دوران تحصیل، میزان موافقت خانواده با کار کردن فرزند دختر، میزان تحمل سختی کار کشاورزی، وضعیت تاهل و تعداد دانش‌آموختگان شاغل در ادارات دولتی و خصوصی می‌باشد و اما متغیر وابسته، عدم اشتغال فارغ التحصیلان زن رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی در بازار کار کشاورزی بود.

برای تعیین اختلاف آماری دو گروه فارغ التحصیلان زن شاغل و غیرشاغل از آزمون من وایت نی و آزمون t و برای سنجش اختلاف معنی‌داری بین فراوانی‌های مشاهده شده و فراوانی‌های مورد انتظار از آزمون کی دو (کای مجذور) و برای داده پردازی از Spss win15 استفاده گردید.

نتایج و بحث

الف- یافته‌های توصیفی

پاسخ‌های واصله در این تحقیق شامل ۵۳ نفر از فارغ‌التحصیلان زن شاغل و ۴۹ نفر از فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل بود (جدول‌های ۱ و ۲). متوسط سن فارغ‌التحصیلان زن شاغل ۲۷ سال و فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل ۲۶ سال بود که بیشترین فراوانی فارغ‌التحصیلان زن شاغل مربوط به طبقه سنی ۲۵ تا ۲۶ سال سن و بیشترین فراوانی فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل مربوط به طبقه سنی ۲۷ تا ۲۸ سال سن بود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که ۷۱/۵ درصد از فارغ‌التحصیلان زن شاغل و ۴۹ درصد از فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل متاهل و مابقی مجرد بوده‌اند. میانگین معدل فارغ‌التحصیلان زن شاغل ۱۷/۴۵ و میانگین معدل فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل ۱۶/۸۰ بود و ۷۹/۵ درصد از فارغ‌التحصیلان زن شاغل و ۸۵ درصد از فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل با بیشترین فراوانی دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده‌اند. قابل ذکر است که هیچ یک از فارغ‌التحصیلان بیکار مدرک دکتری نداشتند.

از آن‌جا که میزان برخورداری از راهنمایی شغلی یکی از عوامل موثر در اشتغال معرفی شده (فروزانی و زمانی، ۱۳۸۵) این عامل در بین پاسخگویان بررسی شد. در نتیجه مشخص شد که میزان برخورداری فارغ‌التحصیلان زن از راهنمایی شغلی در دوران تحصیل برای شاغل‌ها در حد متوسط (۳ از ۵) و برای غیر شاغل در حد کم (۱ از ۵) بوده است. این بررسی نشان داد که فارغ‌التحصیلان زن شاغل توان سرمایه‌گذاری اولیه (نقدی) در بخش کشاورزی را داشته‌اند اگر چه این توان در حد متوسط بود در حالی که میزان توانایی فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل در حد کم بود. به لحاظ بررسی نقش خانواده در اشتغال و با توجه به شرایط خاص محیط کار کشاورزی خانواده فارغ‌التحصیلان زن شاغل با کارکردن آنان در مزرعه و صحرا موافق بوده‌اند (۳ از ۵) در حالی که خانواده فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل با کار در مزرعه چندان موافق نبودند (۱ از ۵). جالب آن‌که از دیدگاه فارغ‌التحصیلان زن شاغل تحمل سختی و مشقت حرفه کشاورزی به طور متوسط، در حد بالا بود و برای فارغ‌التحصیلان زن غیر شاغل در حد متوسط بود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که ۲۴/۵ درصد از افراد شاغل با بیشترین فراوانی در بخش دولتی مرتبط با کشاورزی و ۶ درصد با کم‌ترین فراوانی به صورت خود اشتغالی در بخش مرتبط با کشاورزی و ۶ درصد نیز با کم‌ترین فراوانی به صورت خود اشتغالی در بخش غیر مرتبط با کشاورزی فعالیت می‌نمایند. بررسی نحوه پیدا کردن شغل در بین فارغ‌التحصیلان زن شاغل نشان داد که ۳۵/۵ درصد از آنان با بیشترین فراوانی، شغل خود را از طریق ارتباطات شخصی و ۶/۵ درصد با کم‌ترین فراوانی از طریق اساتید قبلی خود کسب کرده‌اند. بنابراین فقط ۳۵ درصد از طریق رسمی و ۶۵ درصد به طرق غیررسمی شغل کسب کرده‌اند که همین امر نشان از کم‌عدالتی اجتماعی برای اشتغال فارغ‌التحصیلان دارد.

اما اولویت‌بندی دیدگاه‌های فارغ‌التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل در خصوص عوامل موثر در عدم اشتغال زنان فارغ‌التحصیل در بازار کار کشاورزی که از اهداف مهم دیگر مدنظر این تحقیق بود نشان داد که از دیدگاه شاغلان عدم پذیرش کارشناس زن در بخش خصوصی مهم‌ترین عامل در عدم اشتغال دختران فارغ‌التحصیل در بازار کار کشاورزی می‌باشد. همچنین سودآوری محدود سرمایه در بخش کشاورزی، فقدان زمین کشاورزی و سایر عوامل تولیدی به ترتیب الویت‌های بعدی در عدم اشتغال فارغ‌التحصیلان مزبور در بازار کار کشاورزی می‌باشند. و از دیدگاه غیر شاغلان کافی نبودن حقوق پیشنهادی برای شغل‌های کشاورزی مهم‌ترین عامل در عدم اشتغال زنان فارغ‌التحصیل در بازار کار کشاورزی می‌باشد. همچنین از دیدگاه افراد غیر شاغل، عدم پذیرش کارشناس زن در بخش خصوصی، عدم توان بخش خصوصی در جذب دانش‌آموختگان

زن به ترتیب الویت از دیگر عوامل موثر در عدم اشتغال فارغ التحصیلان زن در بازار کار کشاورزی می‌باشند که در جدول شماره ۳ آمده است.

ب) یافته‌های تحلیلی

۱- نتایج آزمون من وایت نی در خصوص مقایسه نظرات فارغ التحصیلان زن شاغل و غیرشاغل در خصوص عوامل موثر در عدم اشتغال فارغ التحصیلان زن در بازار کار کشاورزی نشان می‌دهد که بین نظرات دو گروه در خصوص میزان تاثیر عواملی نظیر: نداشتن رابطه (پارتی)، عدم هماهنگی دانشگاه‌ها با نیاز بازار کار کشاورزی، محدود بودن استخدام در ادارات دولتی، عدم تناسب رشته تحصیلی با مشاغل موردنظر ادارات دولتی، فقدان زمین کشاورزی و سایر عوامل تولیدی، عدم امنیت شغلی دختران، عدم وجود قوانینی برای الزام واحدهای تولیدی به استفاده از کارشناس در عدم اشتغال فارغ التحصیلان زن در بازار کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر بین نظرات دو گروه در موارد ذکر شده توافق وجود ندارد. ولی در سایر موارد اختلافی مشاهده نشده و توافق وجود دارد (جدول ۴).

۲- نتایج حاصل از آزمون ۱۱ فرضیه تحقیق در این قسمت به شرح زیر است :

۱- مقدار من وایت نی محاسبه شده برای بررسی اختلاف بین فارغ التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل در بازار کار کشاورزی از نظر میزان علاقه به حرفه کشاورزی $u=890$ بود که در سطح $p=0/014$ معنی‌دار می‌باشد.

۲- بین فارغ التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل در بازار کار کشاورزی از نظر توانایی سرمایه‌گذاری اولیه در بخش کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود داشت ($u=400/5$ و $p=0/000$).

۳- میزان موافقت خانواده با کارکردن فرزند دختر در بین فارغ التحصیلان زن شاغل و غیر شاغل در بازار کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود داشت ($u=496/5$ و $p=0/000$). یافته‌های زمانی (۱۳۸۴) نیز این نتیجه را تایید می‌کند.

۴- تحمل سختی کار کشاورزی نیز با اطمینان ۹۹ درصد بین دانش‌آموختگان زن شاغل و غیر شاغل در بازار کار کشاورزی متفاوت بود ($u=934$ و $p=0/010$).

۵- معدل دوران تحصیل دو گروه فارغ التحصیلان مورد مطالعه نیز از نظر آماری اختلاف معنی‌داری در سطح $p=0/010$ داشت و معدل فارغ التحصیلان زن شاغل نسبت به معدل فارغ التحصیلان زن غیرشاغل بیشتر بوده است. بنابراین می‌توان گفت که معدل دوران تحصیل در اشتغال آن‌ها موثر بوده است. نتایج حاصل از آماره $X^2(7/00)$ ($p=0/008$) حاکی از این بود که در بین فارغ التحصیلان زن شاغل تعداد متاهل بیشتر از فارغ التحصیلان زن غیرشاغل بود. کای اسکوتر آزمونی است که برای سنجش اختلاف معنی‌داری بین فراوانی‌های مشاهده شده و فراوانی‌های مورد انتظار استفاده می‌شود.

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از آزمون من وایت نی نشان داد که بین فارغ التحصیلان دختر شاغل و غیر شاغل از نظر میزان علاقه به حرفه کشاورزی اختلاف معنی وجود دارد به عبارت دیگر میزان علاقه فارغ التحصیلان دختر شاغل بیشتر از فارغ التحصیلان غیر شاغل بوده است. زمانی پور (۱۳۸۵) نیز به این نتیجه رسیده که عدم علاقه دانش‌آموختگان به رشته کشاورزی در عدم اشتغال آنان در بازار کار کشاورزی موثر است که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد. این تحقیق همچنین نشان داده است که بین فارغ التحصیلان دختر شاغل و غیر شاغل از نظر توانایی سرمایه‌گذاری اولیه در بخش کشاورزی، میزان موافقت خانواده با کارکردن فرزند دختر و

تحمل سختی کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود دارد. بررسی‌های انجام شده توسط زمانی (۱۳۸۱) بیانگر آن است که عدم امکان سرمایه‌گذاری اولیه به وسیله فارغ‌التحصیلان دختر بر عدم اشتغال آنان در بازار کار کشاورزی تاثیر داشته است که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد. در خصوص محدودیت‌های خانوادگی، زمانی (۱۳۸۴) به این نتیجه رسید که محدودیت‌های خانوادگی در عدم اشتغال فارغ‌التحصیلان دختر در بازار کار کشاورزی تاثیرگذار است که تحقیق حاضر نیز نشان داد که فارغ‌التحصیلان دختر غیر شاغل نسبت به فارغ‌التحصیلان دختر شاغل دارای محدودیت خانوادگی بیشتری بوده‌اند.

نتایج حاصل از آزمون t نیز بیانگر آن است که بین معدل دوران تحصیل دانش‌آموختگان دختر شاغل و غیر شاغل در بازار کار کشاورزی اختلاف معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر معدل افراد شاغل نسبت به معدل افراد غیر شاغل بیشتر بوده است. بررسی‌های صورت گرفته توسط فولادی و دینانی (۱۳۸۰)، نشان می‌دهد که پایین بودن کیفیت علمی دانش‌آموختگان کشاورزی در عدم اشتغال آن‌ها در بازار کار کشاورزی موثر است که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد. نتایج جاصل از آزمون کای اسکور نیز نشان داد که متاهل بودن دانش‌آموختگان دختر شاغل در اشتغال آنان در بازار کار کشاورزی موثر بوده است.

پیشنهادات

- بر اساس نتایج به دست آمده در این تحقیق پیشنهادهایی به شرح زیر در راستای اشتغال فارغ‌التحصیلان زن رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی در بازار کار کشاورزی مطرح می‌شود:
- ۱- با توجه به این که سرمایه‌گذاری اولیه در اشتغال نقش موثری داشت، پیشنهاد می‌شود تا تسهیلات حمایتی با شرایط ساده بانکی در اختیار فارغ‌التحصیلان زن علاقمند که سرمایه اولیه را ندارند قرار داده شود.
 - ۲- نظر به این که میزان علاقه به حرفه کشاورزی در اشتغال موثر بوده پیشنهاد می‌شود نحوه پذیرش دانشجویان در رشته‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی به گونه‌ای باشد که فقط افراد علاقه‌مند به حرفه کشاورزی گزینش شوند.
 - ۳- از آن جا که برنامه درسی و دروس ارائه شده از جمله کیفیت پایین واحدهای کارآموزی در عدم اشتغال فارغ‌التحصیلان زن بخش کشاورزی تاثیر گذار بود لذا توصیه می‌شود محتوی درس‌های ارائه شده در دوران تحصیل هماهنگ با نیاز بازار کار کشاورزی تدوین گردد تا زمینه اشتغال آن‌ها را فراهم نماید.
 - ۴- از آن جا که فقدان اطلاعات شغلی و شیوه‌های شغلی در دوران تحصیل از موانع اشتغال فارغ‌التحصیلان زن بخش کشاورزی می‌باشد، لذا توصیه می‌گردد با ارائه راهنمایی‌های شغلی، خدمات مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی پیرامون نیازهای بازار کار کشاورزی زمینه‌های مختلف فعالیت در بخش غیردولتی کشاورزی به دانشجویان رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی معرفی گردد.
 - ۵- از آن جا که عدم توان بخش خصوصی کشاورزی در جذب دانش‌آموختگان زن از عوامل تاثیرگذار بر عدم اشتغال فارغ‌التحصیلان زن می‌باشد، توصیه می‌گردد با حمایت از بخش خصوصی کشاورزی و افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش زمینه اشتغال فارغ‌التحصیلان زن بخش کشاورزی فراهم گردد.

منابع و مأخذ

- ۱- بی نام (۱۳۸۴). بازار کار ایران پذیرای رشد روز افزون زنان تحصیلکرده نیست. خبرگزاری کار ایران.
[http: www.ilna.ir](http://www.ilna.ir).
- ۲- زمانی پور، ا. (۱۳۸۵). معضل بیکاری فارغ‌التحصیلان رشته‌های کشاورزی و واکاوی ریشه‌های آن. مجموعه مقالات همایش آموزش کشاورزی کشور، تهران: نشر آموزش کشاورزی.
- ۳- زارعی، ح و همکاران. (۱۳۸۴). بررسی دشواری‌ها و تنگناهای اعتباری اشتغال تولیدزای دانش‌آموختگان کشاورزی، نشریه بانک و کشاورزی، شماره هفتم، ص ۱۴۵.
- ۴- زمانی، غ. ح و فروزانی، م. (۱۳۸۵). بررسی وضعیت اشتغال با رویکرد پودمانی برای دانش‌آموختگان دختر رشته‌های کشاورزی: مطالعه موردی استان فارس. مجموعه مقالات همایش آموزش کشاورزی کشور، تهران: نشر آموزش کشاورزی.
- ۵- زمانی، غ. ح. (۱۳۸۱). برآورد نیروی متخصص مورد نیاز و آسیب‌شناسی اشتغال دانش‌آموختگان بخش کشاورزی. تهران: وزارت علوم و تحقیقات و فناوری، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.
- ۶- زمانی، غ. ح. (پاییز ۱۳۸۴). بررسی وضعیت اشتغال و نیازهای آموزشی دانش‌آموختگان دختر رشته‌های کشاورزی استان فارس، فصل‌نامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سال سوم، شماره نهم.
- ۷- طالبی، ف. (آبان ۱۳۸۵). مدیریت استراتژیک با هدف کارآفرینی در آموزش بخش کشاورزی. چکیده مقالات همایش علمی آموزش کشاورزی کشور، تهران: نشر آموزش کشاورزی.
- ۸- فولادی، م. ح و دینانی، م. (تابستان ۱۳۸۰). بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی: مطالعه موردی دانشکده کشاورزی فجر دانشگاه شهید باهنر کرمان. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۹، شماره ۳۴.
- ۸- ماهر، ف و یآوری، غ. ر. (۱۳۸۱). راهکارهای ایجاد اشتغال در بخش کشاورزی. سلسله نشست‌های علمی اشتغال، تهران: سازمان همیاری اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها.
- ۹- منفرد، ن و زمانی، غ. ح. (آبان ۱۳۸۵). راهکارهای نظام آموزش و بهسازی منابع انسانی برای چالش‌های فراروی بخش کشاورزی. چکیده مقالات همایش علمی آموزش کشاورزی کشور، تهران: نشر آموزش کشاورزی.
- ۱۰- منفرد، ن و زمانی، غ. ح و درمسرا، م. (آبان ۱۳۸۵). عوامل موثر بر پرورش بعد مهارتی دانش‌آموزان کشاورزی. چکیده مقالات همایش علمی آموزش کشاورزی کشور، تهران: نشر آموزش کشاورزی.
- ۱۱- نوروزی، ل و علمی، ز. (۱۳۸۲). بررسی روند اشتغال و بیکاری فارغ‌التحصیلان نظام آموزش عالی با نگاه ویژه به وضعیت زنان. مجموعه مقالات همایش اشتغال و نظام آموزش عالی کشور، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تربیت مدرس.
- 12- Aggestam , J. & Hallberg , A. (2004, June) . Unemployment in sri lanka: Explanations, constraints and prospects for the future. Unpublished master s thesis, Land University, School of Economics and Manangement. Sri lanka. available at:
[http: www.biblioteket.ehl.lu.se/olle/papers](http://www.biblioteket.ehl.lu.se/olle/papers).
- 13- Thomas , J.K. & Schiflettt , K.L. (1989). A Gender Comparison of Former Agricultural Students Employment Experiences. *Southern Rural Sociolog y*, 6 , 80-92. avail-
able at: [http: www.ag.auburn.edu/auxiliary/srsa/pages/articles](http://www.ag.auburn.edu/auxiliary/srsa/pages/articles).
- 14- Thompson , O.E. & other. (1981) .Women Entering Agriculture: A Study of Collenge Graduates. available at:
<http://www.eric.ed.gov/ERICWEBPORTAI/recordDetail?acno=ED>.